

Aral'ın Yazısı Üzerine

Murat Yılmaz

Türk siyasi hayatında olduğu gibi iktisadi hayatında da doğruluğu kendinden menkul bir takım efsaneler vardır: Bunlardan birisi de tek partili dönemde bütçelerin açık vermediği, denk bütçe prensibinden ancak çok partili hayata geçilince vazgeçildiği iddiasıdır. Demokratik hayatı kötüleyerek tek parti idaresini yüceltmek amacıyla yürüyen bu efsanenin yanlışlığı daha tek parti döneminde gösterilmiştir. Namık Zeki Aral'ın aşağıda iktibas edilen yazısı, sadece bu efsanenin yanlışlığını değil, efsaneyle uğraşıp, gerçeği arayanların başına neler gelebildiğini gösteren bir örnek olmasıyla da ilgiyi hak ediyor.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Okulu öğretim görevlilerinden Namık Zeki Aral, aynı okulun dergisinde 1943 yılı bütçesi üzerine yazdığı yazısında, dönemin hükümetlerinin çok hassas ve iddialı olduğu bütçe denkliği konusunda ciddi eleştirilerde bulunmuştur. Aral yazısında, mülhak bütçe ve sınaî bütçe uygulamalarıyla bütçe birliği ilkesinin uygulanmadığını, bu ilkenin bütçe dışında düzenlenen fevkalâde tahsisat ve fevkalâde bütçeler yoluyla iyice sarsıldığını belirterek, Türkiye bütçelerinin 1933'ten sonra açık verdiğini rakamlara dayanarak göstermektedir. Aral, Başbakanın 1943'te

toplanan CHP Altıncı Kurultayında yaptığı konuşmaya atıfla bütçe açığının kabul ve teyit edildiğini kaydederek, buna rağmen aksinin iddia edilmesini şöyle eleştirmektedir:

“Bu vaziyet karşısında ‘denk bütçe-düzgün ödeme’ düsturunun gerek bütçe nutuklarında gerek başka vesilelerle mevzuubahis olmasını muhtelif zaviyelerden mahzurlu görmemeye imkân yoktur. Bir kere bütçeden birinci derecede mesul bir makam tarafından bütçenin denk olduğu hakkındaki ısrarlı beyanat ortada o kadar nikbin bir hava yaratmaktadır ki bütçeyi en yakından takibetmesi lâzımgelen muhitlerde bile bütçenin hakikaten denk olduğu intibanı tevliid etmekten hali kalmamaktadır. Diğer taraftan bütçe hakkında birinci derecede söz söylemeye salâhiyettar bir lisanın bütçeyi denk telâkki etmesi ve denk diye ilân etmesi masrafçı daireler muvacehesinde bütçeyi birinci derecede tevzin ile mükellef ve mesul makamın işini teshil etmekten (kolaylaştırmaktan) çok uzak kalsa gerektir.”

Bu çerçevede eleştirilerine devam eden ve Türkiye'nin Cemiyeti Akvam verilerine göre dünyanın en pahalı ülkelerinden biri olduğunu ifade eden Aral, dönemin

tartışılmaz konuları olan varlık vergisini ve devlet borçlarını da eleştirmektedir. Aral, hem varlık vergisinin hukuksuzluğuna, şahsi takdire bırakılan ve itiraz edilemeyen yönüne işaret ederken hem de bu vergi yüzünden ülke ekonomisinin gördüğü ve göreceği zarara işaret etmektedir:

“Memlekette saiy ve sermaye bu vergi yüzünden ürkekliğini arttırmıştır. Fiatların tereffüünde bu ruhi haletin de büyük tesirleri olduğuna şüphe etmemelidir. İşe koyduğu sermayesinden dün yüzde şu kadar kâr arıyan sermaye sahibi bugün dünkünün iki mislini temine çalışmaktadır.”

İkinci Dünya Savaşının otoriter siyasî ikliminde bu eleştiriler hoş karşılanmayarak, Namık Zeki Aral, Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından okuldan uzaklaştırılacaktır. (Ali Çankaya, *Miillekiye*

Tarihi ve Mülkiyeliler, C: II, s. 847.) Bu konuya Fehmi Yavuz da anılarında değiniyor. Yavuz’un verdiği bilgilere göre, yazı hakkında SBO Müdürü Zeki Mesut Alsan ile Maliye Bakanı Fuat Ağralı arasında çok sert konuşmalar olmuş ve Alsan “İmzalı yazılar olduğu gibi yayınlanır. Biz sansürcülük yapmayız” demiştir. Bu tartışmadan sonra Merkez Bankası Danışmanı olan Namık Zeki Aral istifa ederek derslere gelmemiştir. Yavuz, SBO Müdürü Alsan’ın istifasını bu olaya bağlıyor. Yazının çıktığı dergi ise Fehmi Yavuz tarafından dağıtılan kitapçılardan geri toplanmıştır. (Fehmi Yavuz, *Anılarım*, yy, ty, s. 73.)

Namık Zeki Aral, “1943-1944 Bütçesi: Malî Vaziyet Nakdî Vaziyet”, *AÜSBO Dergisi*, 1943, C: 1, S. 1-4, s. 33.